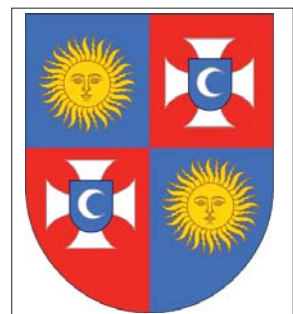

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.
Україна є унітарною державою.
Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

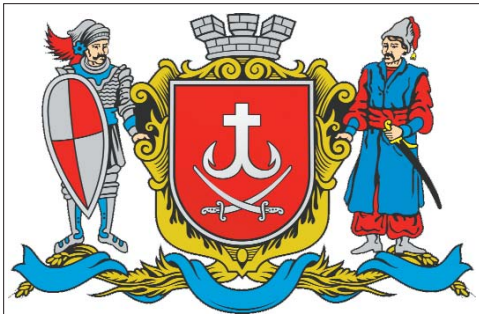
Конституція України.

Вінниччина: «Під сонцем золотого пшениця, — це людський труд, це волі криця» (Максим РИЛЬСЬКИЙ)

Вінниччина невпізнанно змінилася за 30 років Незалежності. Якою була три десятиліття тому і якою є нині економіка регіону? Як змінювалися суспільні настрої краю? Як прожила ці 30 літ окремо взята людина? Про все це піде мова у матеріалах добірки.

Надамо слово керівнику облради й міському голові Вінниці, фахівцеві аграрної галузі, пересічним мешканцям... Оглядаючись у минуле, вони одночасно говоритимуть про майбутнє рідного краю.

«Грушевський би схвалив дії сучасників на шляху до децентралізації»

Самоврядування на Вінниччині бере початок з часів Української Народної Республіки (УНР). Упродовж останніх тридцяти років нашої Незалежності воно набуло нового розвитку. Приємно відзначити, що до запровадження процесу децентралізації в державі безпосередньо причетні представники нашого регіону.

Козятин, Жмеринка, Вінниця — ці міста у 1919 році ставали тимчасовими столицями УНР. Вінниця тричі отримувала такий статус. Тут ухвалювалися важливі рішення для молоді держави. У Вінниці розроблявся проект Декларації Директорії. Цим документом пропонувалося скликати Конгрес трудового народу України. І у січні 1919 року саме на Всеукраїнському трудовому конгресі затвердили акт об'єднання західних і східних українських земель в одній державі. День проголошення Акта Злуки нині державне свято — День Соборності.

Щоб кожен міг сказати: «Я люблю своє місто!»

«Європейськість міста визначається не тільки комфортними умовами проживання, містяни мають мислити по-європейськи», — переконаний міський голова Вінниці Сергій Моргунов.

Другий термін Сергій Моргунов на посаді міського голови Вінниці. Корінний вінничанин, історик за фахом, на «зорі» Незалежності держави ще був студентом, опановував спеціальність у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Після навчання повернувся до рідного міста. Працював викладачем, займався бізнесом. До роботи в міськраді прийшов разом з Володимиром Гройсманом. Згодом змінив його на посаді міського голови. Перед тим працював секретарем міськради. При першій-ліпшій нагоді згадує, що кардинальні зміни в розвитку міста започаткував Гройсман. Це він поклав початок упровадженню європейських моделей управління громадою.

Моргунов згадує, що першим кроком Гройсмана після його обрання на посаду міського голови у 2006 році стало створення Центрів адміністративних послуг «Прозорий офіс». Спочатку така структура з'явилася у будівлі міськради у 2008-му. Казали, що вона є аналогом за формою і змістом європейських центрів надання адмінпослуг. Ознайомитися з роботою «Прозорого офісу» до Вінниці приїздили делегації з різних міст держави, зокрема, і столиці.

Згодом ще два «Прозорі офіси» відкрили у Лівобережному районі міста і в найбільшому мікрорайоні Вишенька. Понад 500 видів послуг нині надають такі центри. Частина з них — в електронному форматі. До вінничан, які за станом здоров'я не можуть виходити зі свого помешкання, представники «Прозорих офісів» приїжджають додому. Так, справу попередника продовжив Сергій Моргунов. Знайшли свій розвиток також інші напрацювання, що їх залишив попередник. Зокрема, ремонт вулиць міста. За це Гройсман взявся чи не з перших днів на посаді керівника міста. Це одразу належно оцінили містяни, особливо ті, хто користується транспортом.

Напередодні 30-річного ювілею нашої держави завершили відновлювати вулицю, що веде до замиського селища Сабарів. Перед тим капітально відремонтували одну з найдовших міських магістралей — вулицю Лесі Українки. У місті оновили всі центральні вулиці.

У селі Сестринівка Козятинського району — музей голови Української Центральної Ради Михайла Грушевського. Тут проживав його дід, священик Захарій Оппоков, і сюди Грушевський приїздив, будучи студентом Київського університету.

Змінився час, і сталінській моделі управління державою жодна децентралізація не була потрібна. Режим будувався на іншому — беззаперечному підпорядкуванні «генеральній лінії партії». Вилучили навіть поняття місцевого самоврядування як ідею і як сам спосіб існування демократичного суспільства. Його замінили ширмою — «владой рад» і «диктатурою пролетаріату», які насправді стали куцим ланцюгом, нищівною централізацією і жорстким ієрархічним підкоренням по всій вертикалі влади.

Лише здобувши Незалежність, Україна почала відроджувати самоврядування. Сьогодні бюджети і проекти громадських ініціатив, петиції, участь у громадських радах — це реальна можливість не тільки змусити владу почути людей, а й впливати на рішення влади. І тільки так, через участь самих мешканців в управлінні громадами, прокладається дорога до сильної демократичної держави.

Саме з цього виходила Вінницька обласна рада, оновлюючи конкурс проектів «Комфортні громади». Збільшила фінансування конкурсу, взяла на себе інформаційне і методичне забезпечення з підготовки документів на конкурс. Свої проекти подали всі громади краю, максимально скориставшись можливостями, які для них відкриваються.

Ставши незворотно на європейський шлях розвитку, Україна почала відроджувати свої традиції. Зокрема і сильного місцевого самоврядування. Справжня децентралізація розпочалася у 2014 році. Після Революції Гідності чи не вперше новий уряд розпочав не з посилення своєї влади, а з передачі повноважень. Провідником децентралізації у владі став вінничанин Прем'єр-міністр України (2016—2019 роки) Володимир Гройсман. Цей уряд перший за часів Незалежності, який нарешті зробив децен-

тралізацію з передачею громадам повноважень і підкріпленням їх фінансовими ресурсами. Сьогодні ця реформа є найбільш успішною. І це визнають усі: і прихильники, і опоненти, вчорашні і сьогоднішні опозиціонери та представники влади.

Шість районів, 63 територіальні громади, 1504 населені пункти — такою нині є Вінниччина після адміністративної реформи. Децентралізація дала відчутний поштовх для розвитку територій, посилення спроможності громад. Тепер розвиваються не тільки великі міста. Фінансова децентралізація залишила на місцях ресурси, без яких розвиток був неможливий. У пошуку власного шляху мешканці громад також почали відшуковувати свою ідентичність, згадувати свою минувшину, яку так безжально нівелювала радянська централізована держава.

Першими свої історії успіху почали писати громади, які побачили нові можливості для розвитку через створення ОТГ. Фінансова підтримка уряду додавала їм впевненості. Якушинецька, Дашівська, Іллінецька, Глуховецька, Калинівська громади... Їхні результати підбадьорили інших. І сьогодні чи не кожна громада області готова ділитися своїми історіями успіху. У місті Бар восени 2020 року розпочав роботу гастрономічний проект «Кухня королеви Бони». Цей стартап отримав назву на честь засновниці міста, польської королеви Бони Сфорца.

У курортному Хмільнику розробили концепцію і відкрили туристично-інформаційний центр, у місті запустили нові туристичні маршрути.

Іванівська громада увійшла в «Книгу рекордів України» — сільський голова Михайло Кулик став рекордсменом у категорії «Державні діячі». На останніх місцевих виборах за нього проголосували 91,7% виборців. Із таким рекордним показником жителі вдруге обрали Михайла Кулика головою і цим самим дали оцінку його роботи. Сам сільський голова каже, що успіх і розвиток громади був би неможливий без децентралізації. Саму реформу він називає правдивим порятунком українського села. Тому важливо зберегти ті інструменти розвитку, які дала децентралізація.

100 років тому, на початку XX століття, спроба відродити Незалежність України стала невдалою. Тоді військо не змогло втримати більшовицьку навалу. Нині теж триває оборона незалежної держави. Наші війська на сході уже восьмий рік мужньо захищають суверенітет і територіальну цілісність України, за їхніми мужніми спинами співвітчизники створюють нову історію самоврядних територіальних громад.

На Вінниччині триває важливий процес — громади розробляють і ухвалюють стратегії розвитку. Прикладом для них стала Вінниця, де ще у 2008-му відкрили перший «Прозорий офіс», комплексно осучаснили систему громадського транспорту, щоразу створюють нові зони і місця відпочинку для людей. У 2013 році Вінниця прийняла першу Стратегію-2020, і вона проклала для міста шлях до успіху — Вінницю вже шостий рік поспіль визнають найкомфортнішим містом для життя в Україні. Центри надання адміністративних послуг — обов'язкова умова для всіх громад, а досвід Вінниці тиражується в інших містах і селах.

Наразі Вінниччина поставила амбітну мету — стати першою областю в Україні, де кожна громада окреслить свій шлях до успіху, ухвалить стратегію розвитку до 2030 року, що стане частиною загальної Стратегії «Вінниччина-2030», мета якої — сильний регіон сильних громад.

В'ячеслав СОКОЛОВИЙ,
голова Вінницької облради.

но торговельні намети підприємців. Ні пройти, ні проїхати... Прибрати їх ніяк не вдалося попередникам Гройсмана.

Він створив для торговців муніципальний ринок зі всіма зручностями. З'ясувалося, продавці не готові покидати «прибиті» міста. Так вони говорили про свої «точки». Міській владі все-таки вдалося переконати підприємців. Як це відбувалося, можна писати окрему статтю.

Транспортна реформа у Вінниці — ще одна важлива справа, розпочата Гройсманом і продовжена Моргуновим. Завдяки їй на вулицях стало менше маршрутних таксі, а всі трамваї у Вінниці швейцарського виробництва. Їх місто отримало завдяки співпраці між урядами України та Швейцарії. За Гройсмана місто отримало понад сто швейцарських трамваїв 1960—1970-х років випуску. За Моргунова місто уклало угоду зі швейцарцями майже на таку саму кількість трамваїв уже 1980-х років випуску. Перші вагони планують отримати вже в наступному 2022 році.

«Важливо не тільки створювати комфортні умови для проживання наших містян, — каже Сергій Моргунов. — Людей треба залучати до безпосередньої участі у розвитку громади. Щоб кожен міг сказати: «Це моє місто і я роблю все, що можу, щоб воно стало красивішим і жити в ньому було комфортніше». Це дуже непросто — переконати земляків в тому, аби дбали про рідне місто так само, як дбають про рідну домівку. Запозичуємо європейський досвід. Так у нас з'явився проект «Бюджет громадських ініціатив». Будь-хто з мешканців може запропонувати свою справу. Якщо її підтримає необхідна кількість містян, влада надасть кошти на її реалізацію. Підтримка здійснюється шляхом голосування».

У Вінниці міська влада поширила ще один аналогічний проект «Бюджет учнівських ініціатив», не складно здогадатися, що це для учнів шкіл. До їхніх цікавих пропозицій дослухаються, на їх упровадження передбачають у бюджеті кошти.

За активне упровадження у міській громаді європейських цінностей Вінниця отримала три нагороди Ради Європи.

Як стверджує міський голова, мета міської влади — створювати для містян європейські умови проживання і спонукати їх мислити по-європейськи, щоб упроваджувати в себе такі самі цінності, які є у розвинутих зарубіжних країнах.

Сергій Моргунов (праворуч) продовжує реформи, розпочаті у місті його попередником Володимиром Гройсманом.

Фото надано Вінницькою міськрадою.

Одна з перших областей, створених у колишньому Союзі

Вінниччина за територією більша від деяких країн Європи. Площа регіону утричі перевищує острівну державу Кіпр. Більша від Ізраїлю. Не набагато менша порівняно з Бельгією чи сусідньою Молдовою. У «паспорті» регіону датою заснування значиться 1932 рік. Це одна з перших областей, створених у колишньому Союзі.

Тут пролягли дві державні автомагістралі, перетинаються залізничні шляхи західного і південного напрямків. Тут єдиний на шість сусідніх регіонів міжнародний аеропорт. В області проходить понад 200 кілометрів кордону з Молдовою і частково з невизнаною Придністровською Молдовською Республікою.

У 2021 році вперше на території Національного музею Пирогова почали організовувати концерти просто неба.

забальзамоване тіло відомого хірурга Миколи Пирогова. Колишню ставку Гітлера «Вер-

вольф» теж хочуть побачити ті, хто вперше приїждить до міста над Південним Бугом.

Шість мільйонів тонн зерна — норма

В економіці краю, як і раніше, домінує аграрний сектор, харчова і переробна галузі промисловості. Частка області у загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції зросла за 30 років з 6,3 до 8,4 відсотка. Таку цифру назвала заступник директора департаменту міжнародного співробітництва та економічного розвитку Валентина Кирилюк.

Шість мільйонів тонн зерна вирощують упродовж останніх років хлібороби краю.

Стільки збіжжя не намолочували навіть за радянських часів.

«Як і раніше, виробляємо найбільше цукру в державі, — продовжує розповідь Валентина Кирилюк. — За всі 30 років жодного разу не поступилися пальмою першості. Хоча насправді площі під цукристими суттєво скоротилися порівняно з 1990 роком. Зате суттєво підвищилася врожайність коренів. Протягом останніх років у середньому на круг збирають по 570 центнерів. Це у понад двічі

більше, ніж було у ті вже далекі часи. Кожен четвертий кілограм цукру у державі — вінницький».

Пані Кирилюк наводить низку прикладів з розвитку галузі птахівництва і тваринництва. Нині маємо 33,8 мільйона голів птиці, це у 3,3 раза більше порівняно з тим, що було 30 років тому. Майже удвічі зросло виробництво м'яса — яловичини і свинини, а яєць — на третину.

Обробіток кожного клаптика сільськогосподарських земель, сучасні технології і техніка — все це забезпечило аграріям краю показники вищі, ніж це було три десятиліття тому.

Болісне прощання з цукроварнями

За 30 років змінилася структура промисловості. Не стало підприємств, які у радянські часи працювали на військово-промисловий комплекс. Їх було немало. Це було специфічне виробництво: на кожному виготовляли лише окремі механізми чи деталі.

Нині тільки руїни залишилися від підшипникового заводу, підприємства «Хімпром», на місці електротехнічного заводу вирис житловий комплекс, де був м'ясокомбінат, тепер торговельний центр. Останніми роками працює тільки шість цукрових заводів, а було їх майже 40. Значну частину з них будували ще в XIX столітті, тому вони потребували суттєвої модернізації, але... Прощання з ними супроводжувалося скандалами. Сучасними, збудованими, як мовиться, з «нуля», є завод холодильного обладнання (на

знімку), підприємство з обробки деревини «Барлінек», заводи з виготовлення сонячних панелей, з переробки кукурудзи на борошно, молококомбінат, кондитерська фабрика, підприємство з переробки ягід і фруктів «Агрона-Фрут». Нині розпочато будівництво заводу з виготовлення спортивного обладнання відомої компанії Head.

Суттєво оновлено олієжиркомбінат. Крім вітчизняних споживачів, вінницьку олію купують у 60 країнах. В обласному центрі з'явилося фармацевтичне підприємство. Його створили спільно з іспанськими партнерами. Медичні препарати, що їх виготовляють у Вінниці, можна придбати в аптеках нашої країни, їх також експортують у низку європейських держав.

У рамках програми малої приватизації розпочали продавати спиртові і горілчані заводи. Їх в області 14. Раніше це була монополія держави.

На знак протесту студенти не прийшли на лекцію

Вінницька організація Народного руху України була третьою в державі після Києва та Львова. Але у Вінниці їй передувала інша громадська структура...

— Ще наприкінці 1988-го у Вінниці розпочали створення громадської організації «Народний фронт України за перебудову».

Володимира Муляву, тодішнього викладача філософії Вінницького педінституту, в 1989-му обрали головою «Подільського Народного фронту за перебудову». Учасниками організації стали патріоти Вінницької і Хмельницької областей. З Володимиром Мулявою зустрічалися у Києві, у його квартирі, де він проживав на той час. Організувати зустріч допоміг вінницький підприємець Володимир Лизунов. Він теж брав участь у спілкуванні.

Пан Мулява розповідав, як компартійна влада своїми діями підштовхнула патріотично налаштованих містян до підтримки їхньої організації. Йшлося, зокрема, про покарання Муляви і керівника обласної організації «Народний фронт за перебудову» Олександра Нижника. Останній теж був викладачем філософії, тільки в політехнічному інституті. Нижника відсторонили від роботи. На це одразу відреагували студенти одного з факультетів. Частина з них перестала ходити на лекції. Потім організували мітинг. Збирали підписи до керівника Міносвіти з вимогою поновити викладача на роботі. Події набували скандальних обертів.

«Я теж пройшов процес «перевиховання» у рідному інституті, але до звільнення справа не дійшла, — говорив співрозмовник. — Пізніше Нижника змушені були поновити на роботі, бо ситуація набула розголосу на всю державу». Під кабінетом, де обговорювали питання поновлення на роботі Олександра Нижника, зібралось понад дві сотні студентів. Коли зібрання закінчилось, на виході його зустріли оплесками. Далі студенти підняли викладача на руки і занесли в аудиторію.

Під час розмови Володимир Мулява звернув увагу, що «Народний фронт за перебудову» став своєрідним фундаментом, на якому створили обласну організацію Народного руху України.

Немає вже серед нас Володимира Муляви. Світла пам'ять патріоту...

21 жовтня 1990 року, синьо-жовтий прапор освятили біля Спасо-Преображенського собору, пронесли містом, а тоді встановили перед будівлею міськради.

Фото з відкритих джерел.

ХРОНІКА

10 червня 1990 року — у Вінниці відбувся мітинг Народного руху «КПРС, витягни руки з народної кишені!», де оголосили про початок політичного голодування, що тривало на площі перед міськвиконкомом 57 днів.

21 жовтня 1990 року — активісти пронесли центральною вулицею міста синьо-жовтий прапор і встановили на площі перед міськвиконкомом. Виготовила полотнище активістка Лариса Корнієнко.

20 травня 1992 року — у Вінниці демонтували пам'ятник Леніну на головній площі міста.

Травень 1993 року — виконком Вінницької міськради ухвалив рішення про запровадження Дня міста. Відтоді його відзначають щороку в третю неділю вересня.

1998 рік — на заводі «Форт» розпочали випуск вітчизняних пістолетів марки «Форт».

2001 рік — вінницький дитячий танцювальний колектив «Барвінок» став переможцем Міжнародного конкурсу «Слов'янський базар-2001» у Вітебську (Білорусь).

2003 рік — розпочато будову нового мікрорайону Поділля, де досі зводять будинки, якість життя тут одна з найкращих у місті.

2004 рік — під час Помаранчевої революції вінничани підтримали Віктора Ющенка.

Січень 2007 року — у Варшаві охрестили двох братів-близнюків вінничанки Людмили Ратинської. Хрещеним батьком став президент Польщі Лех Качинський.

Серпень 2008 року — на літніх Олімпійських іграх у Пекіні золоту медаль з багатоборства здобула вінничанка Наталія Добринська.

2011 рік — у Вінниці на річці Південний Буг відкрили найбільший річковий світломузичний фонтан.

2014 рік — у Києві під час Революції Гідності загинули історик Максим Шимко з Вінниці, залізничник Леонід Полянський та підприємець Валерій Брезденок із Жмеринки.

2016 рік — у Вінниці декомунізували назви 135 вулиць, провулків, парків. На теренах області змінили назви 20 населених пунктів.

2021 рік — третій рік поспіль у Вінниці триває очищення дна Південного Бугу.

Охоплені вогнем літаки відвели від міста

6 червня 2014-го на Донбасі загинув підполковник Костянтин Могилко. Молодий льотчик доставляв вантаж для військових. У його Ан-30Б бойовики влучили ракетою.

У Костянтина був шанс покинути борт і врятуватися з палаючої машини. Так пізніше розповідав його батько Віктор, він теж льотчик, тільки цивільної авіації. Подробиці трагедії чоловік дізнався від побратимів загиблого сина.

«Костя до останнього утримував штурвал літака, — каже пан Віктор. — Він відводив машину подалі від Слов'янська, над яким підбили літак. Якби цього не зробив, літак впав би на голови людей».

Невдовзі після того, 14 липня 2014-го, схожа ситуація сталася з екіпажем ще одного військового літака, який пілотував вінничанин Дмитро Майборода. Екіпаж також доставляв вантаж для військових. Був збитий бойовиками на Луганщині. Майборода наказав екіпажу катапультиватися. Присутні на борту виконали команду і залишилися живі. Не зробив цього тільки помічник командира, теж вінничанин Дмитро Шкрабун. До останньої миті залишався поруч. Після падіння машини обоє загинули. Бойовики довго не видавали останки льотчиків. Забрати їх і перевезти до Вінниці вдалося тільки матері Майбороди Тетяні Іванівні. Жінка сама відкопувала місце, де прикопали тіла. Самотужки, у спеціальних мішках, довезла рештки до Вінниці. На кожному блоку терористи прискіпливо перевіряли її вантаж.

Костянтин Могилко і Дмитро Майборода удостоєні звання Героя України (посмертно). Їхніми іменами названо два літаки Повітряних сил України. Дмитро Шкрабун нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно).